

Trädgården

Trädgården är en betydelsefull del av vår bebyggelsemiljö. Inte minst är helheten byggnad - trädgård - inhägnad viktig. Äldre trädgårdar innehåller i olika hög grad spår och stildrag från olika tider. En trädgård som har sin ursprungliga grundplan kvar är av stort kulturhistorisk värde och är värd att bevara. Vanligast är att trädgården långsamt förändrats över tid då varje ägare sätter sina spår genom att lägga till något och ta bort annat.

I dag skiftar modet när det gäller trädgård allt snabbare. Det är viktigt att verkligen tänka efter innan stora förändringar genomförs. I stället för att bevara och utveckla är risken stor att omfattande ingrepp förstör den äldre, unika trädgården. Det tar många år för ett litet träd att växa sig stort.

Trädgårdar i ett visst område påminner ofta om varandra både när det gäller växter, planering och val av material. Försök att alltid se den egna trädgården i dess sammanhang och ta hänsyn till byggnader och den närmaste omgivningen. Precis som husen i våra samhällen utgör en del av vårt gemensamma "vardagsrum", gör trädgårdarna det. De är också en betydelsefull del av vår gemensamma miljö som påverkar även andra än ägaren till trädgården.

Några saker att tänka på när det gäller bevarande, restaurering, planering eller anläggning av en trädgård kan vara:

Vad har jag?

Har trädgården en häck eller ett staket? Trädgårdens ram är det första man möts av. Inhägnaden förmedlar gränser, skapar rumslighet och kan avslöja när avgränsningen gjordes. Materialval kan visa om vi är i staden eller på landet. Var rädd om din inhägnad även om den känns föråldrad – det ger tydliga signaler om när området eller trädgården anlades och hur den har förvaltats. Gör en enkel skiss av trädgårdens disposition i förhållande till byggnader, öppningar, vägar. Skapa en hus- och trädgårdspärm där du samlar vad du vet om byggnader och grönytor och för in när förändringar görs. Lämna över till nästa ägare!

Finns det rum?

Ofta finns en tanke bakom placering av träd eller rabatter. Rum för vila, lek eller mat. Kanske är planteringar avsedda att ge lä eller för att skydda mot insyn? Fundera på trädgårdens struktur. Förmodligen finns flera funktioner bakom den rumsliga strukturen. Träd ger skugga, kanske frukt och bär och när trädet blivit för gammalt tas virket eller veden omhand.

Varför köpa nytt?

Äldre sorter har en härdighet som många nya växter inte har. Växtsjukdomar, eller djur som den spanska skogsnigeln, som kommer med importerade växter kan vara förödande. Buxbomssvampen är en besvärlig sjukdom som är högst aktuell i dag. Hur kan vi undvika att andra växter blir drabbade? Utgången för kvarvarande buxbom är oviss, men förhoppningsvis överlever några motståndskraftiga exemplar som kan förökas i framtiden. Vi måste bli bättre på att ta tillvara på våra gamla växter och träd. Var rädd om de växter du har och byt gärna till dig tåliga växter, men glöm inte bort proveniensen, det vill säga berättelsen om var växterna är hämtade och deras historia. Det ger en ovärderlig extra dimension till trädgården.

Vad går jag på?

En nykrattad sandgång eller fabrikstillverkad byasten i betong? Det första valet med lång tradition bakåt i tiden och dessutom ett billigt och miljövänligt val. Det andra en dyr modern produkt som inte är särskilt bra ur miljösynpunkt. Fundera på när ditt hus är byggt och anpassa markbeläggningen därefter. Förvalta eller öka husets värde genom att välja material i samspel med husets. Fråga dig själv om du verkligen vill ha det här underlaget om tio år.

Man tar vad man har

Att importera material är en förhållandevis ny företeelse. Det vanligaste har länge varit att använda sådant som ändå finns i omgivningen, natursten till rabattkanter, grus från grustag i närheten, hassel till hägn osv. Häckplantor hämtades från omgivande hagar och skogar och var redan väl anpassade till klimat och jord. Tillgången på både växter och andra material ger en lokal prägel åt trädgårdarna.

Bostadsrätt, hyreshus, villa eller torp?

Oavsett hur du bor har det en gång funnits en tanke och koppling mellan byggnad och yttre miljö. Det gäller även flerfamiljsbostäder. Ett exempel är husen i gult tegel på Byggmästaregatan i Lund som tillkom under bostadsbristens 1940-tal. Stadsplanen förändrades för att byggnationen skulle bli möjlig. Till några av dessa fastigheter planterades stora trädgårdar, omgärdade av häckar i avenbok, och med gräsytor och annan växtlighet som de boende kunde använda.

Under andra epoker har rådanden ideal varit att områden med flerfamiljshus helt skulle sakna inhägnader och enbart ha gemensamma planteringar.

Vad får jag göra?

Innan du gräver ner till exempel jordvärme i trädgården, tänk efter hur du skonsamt kan göra detta utan allt för stora ingrepp. Gräv inte för nära träd eftersom rotsystemen kan skadas, undvik om möjligt rabattområden.

Ibland kan man behöva tillstånd från kommunen, det kan gälla exempelvis fällning av träd, markarbeten, uppförande av mur eller plank. Som fastighetsägare är man

skyldig att känna till eventuella fornlämningar på sin mark, så att de inte skadas av misstag vid markarbeten. Vill man veta om det finns fornlämningar på en viss fastighet kan man kontakta länsstyrelsens kulturmiljöenhet.

Nybyggt hus och ingen trädgård...?

Är jorden tillräckligt lucker för att något ska kunna växa? I dag packas ytan kring nybyggda hus av tunga maskiner som fokuserar på huset. Kräv att jorden luckras upp och att ett ordentligt lager matjord finns - annars kommer ingen växtlighet att trivas.

Innan du väljer inramning till din trädgård, titta hur grannarnas staket eller häckar ser ut. Kanske finns det en lokal tradition som du borde följa? Tänk långsiktigt! En snabbväxande häck av tujor eller ett tryckimpregnerat plank är kanske inte lika tilltalande om 20 år. Trenderna när det gäller trädgård växlar snabbt numera och en helt underhållsfri trädgård finns inte!